

Ольга Сулима,
*Тернопільський національний
педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка II курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. н. **Світлана Бартіш***

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ «ТАЄМНИЦЯ КОЗАЦЬКОЇ ШАБЛІ» ЗІРКИ МЕНЗАТЮК)

Національна свідомість – це усвідомлення людиною своєї належності до певного народу, його історії, культури, мови та духовних цінностей. Формування національної свідомості є важливою складовою виховання патріотизму, громадянської відповідальності та поваги до рідної землі. У цьому процесі виняткову роль відіграє література, адже саме через художнє слово учні знайомляться з історичним минулим, традиціями, героями та моральними орієнтирами свого народу.

С. Бартіш зауважує, що література є потужним джерелом для виховання патріотичних почуттів, а твори, що змальовують боротьбу за свободу, національні традиції чи визначні історичні події, стають основою для осмислення моральних ідеалів, які важливі для суспільства [1. с. 2-3]. Уроки літератури є важливим засобом у вихованні моральних цінностей, формуванні патріотичних почуттів та гордості за українську націю й державу. Вони сприяють осмисленню зв'язку між історичним минулим, сучасністю та майбутнім. Зміст літературної освіти, на думку Н. Бондаренко та С. Косянчук, доцільно спрямовувати на розкриття духовного та ціннісного потенціалу художніх творів, що утверджують позитивні риси українського народу. [2, с. 11].

Повість Зірки Мензатюк *«Таємниця козацької шаблі»* є високохудожнім зразком сучасної української літератури для дітей, що має значний потенціал для формування національної ідентичності. Вже з другого розділу «У якому

з'являється патріотично настроєний привид» ми знайомимось із козаком, який шукав шаблю. Цей вид зброї символізує так званий «місток» між минулим та сьогоденням. Її використовували під час оборони або ж нападу, вона була найкращим другом козака, продовженням його руки. Шабля могла бачити безліч боїв та інших історичних епізодів, наприклад, славнозвісну битву під Берестечком (1651 р.) під проводом Богдана Хмельницького. Ця подія згадується у творі так: «Шляхта, посполите рушення, німецькі драгуни й рейтари. Король Ян Казимир зібрав, кого лиш міг, стягнув до Берестечка пів Європи, аби тільки здолати Хмельниччину, здолати повсталу Україну, цю рахманну, ласкаву, медом текучу землю, яка затято виборювала волю. Козаків стояло менше: тисяч сто, і з ними татари» [3, с. 61]. Ми можемо ознайомитись з історією та протіканням битв, відступів опонента, облог, визволень чи окупації, а до козацької атрибутики можна доторкнутись рукою, оскільки шабля була чи не головним героєм цих подій.

Також авторка відтворює описи замків, фортець, які є живими свідками історії. Вони пам'ятають багато подій, а ще більше зберігають у таємниці і розповідають лише тим, хто хоче їх слухати. У повісті ми зустрічаємо *Дубенський замок*: «Замок стояв у самісінькому центрі, доглянутий і напрочуд мирний. Його оточував широкий рів, по дну якого вилася мальовнича стежка; над ровом височіли сиві мури, увінчані дерезою, мов густими зеленими чубами; над в'їзною брамою красувався старовинний герб, а під її склепінням тулилися численні ластів'ячі гнізда» [3, с. 34]; *Тараканівський форт*: «Обабіч здіймалися грандіозні руїни, схожі на мертві міста серед джунглів, [...]. Пощерблена цегла, арки, склепіння, чорні ніші підземних ходів, а над тим – зелена колонада лісу, хміль і дикий виноград, буйство бруслини й ожин» [3, с. 46]; *Заповідник “Поле Берестецької битви”*: «У зеленому вінку ясенів здіймалися дві церкви: старенька дерев'яна, в якій козаки молилися перед битвою, і велика церква-пам'ятник, змурована над останками загиблих» [3, с. 60]; *Підгорецький замок*: «Нарешті вони побачили елегантний замок-палац, обведений муром. Стояв він темний і глухий» [3, с. 91]; *Одеський замок*: «Замок стояв тихий і безлюдний, із зачиненою

брамою» [3, с. 107]; *Кам'янець-Подільська фортеця*: «Фортеця видніла звідси, як на долоні, - грандіозна, незборима твердиня, справді горішок над горішками. Її вежі стриміли, мов стрункі гордовиті панни» [3, с. 134–135]; *Хотинська фортеця*: «Фортеця стояла не на горі, а нижче, на пагорбі над водою. Напрочуд ошатна, струнка фортеця: вежі, мов панни в дахах-капелюшках, між ними високі акуратні зубчасті мури» [3, с. 137].

Пригодницьку повість Зірки Мензатюк варто вважати прикладом літератури, що розвиває національну свідомість. Авторка часто звертається до символізму козацької атрибутики, що надає книзі українського шарму. Описи історичних подій, замків, фортифікаційних споруд та атмосфера захоплюючої подорожі переносять читача у світ дослідження історії та культури України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бартіш С. Вивчення пісенної творчості як інструмент формування патріотичних цінностей і медіаграмотності учнів на уроках української літератури у 7 класі. *Освітні обрії*. 2024. №2(59). С. 22–26.
2. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс. 2022. 64 с.
3. Мензатюк З. Таємниця козацької шаблі. Львів: ВД «Старого Лева», 2015. 158 с.